

Anna Zellma¹
Wydział Teologii
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Katecheza parafialna. Stan aktualny i wyzwania

[Parish Catechesis. Current State and Challenges]

Streszczenie: W niniejszym opracowaniu podjęto próbę identyfikacji stanu aktualnego katechezy parafialnej w opinii katechetów z różnych diecezji w Polsce. Analizę przeprowadzono na podstawie materiału empirycznego uzyskanego z kwestionariuszy ankiet skierowanych drogą elektroniczną za pośrednictwem dyrektorów referatów/wydziałów katechetycznych kurii diecezjalnych do wszystkich katechetów w Polsce (otrzymano 985 wypełnionych ankiet). Rezultaty badania umożliwiły diagnozę stanu aktualnego i wyzwań w zakresie katechezy parafialnej. Potwierdziła się hipoteza: katecheza parafialna w Polsce nie obejmuje wszystkich jej form, koncentruje się bowiem wokół katechezy sakramentalnej; zdecydowana większość katechetów angażuje się w parafii w różne formy katechezy przygotowującej dzieci i młodzież do sakramentów inicjacji chrześcijańskiej. Respondenci deklarowali, że prowadzą spotkania dla dzieci i młodzieży oraz ich rodziców związane z przygotowaniem do sakramentów inicjacji chrześcijańskiej. Wysoki odsetek katechetów miał pozytywne doświadczenia związane ze współpracą z proboszczem w parafii, w której pracowali. Ankietowani wskazywali też na potrzebę różnych form katechezy dorosłych w parafii, zwłaszcza spotkań ewangelizacyjnych, biblijnych, formacyjnych, realizowanych w małych grupach. Doświadczenia katechetów w zakresie katechezy parafialnej są wiarygodnym źródłem informacji, które może być wykorzystane w przyszłości w celu ożywienia i usprawnienia katechezy parafialnej.

Summary: This study attempts to identify the current state of parish catechesis in the opinion of catechists from various dioceses in Poland. The analysis was conducted based on empirical material obtained from survey questionnaires sent electronically through the directors of catechetical papers/departments of diocesan curia to all catechists in Poland (985 completed questionnaires were received). The results of the survey made it possible to diagnose the current state and challenges of parish catechesis. The hypothesis was confirmed: parish catechesis in Poland does not cover all its forms; in fact, it is centered around sacramental catechesis. The vast majority of catechists are involved in the parish in various forms of catechesis that prepare children

¹ Anna Zellma, Katedra Teologii Pastoralnej i Katechetyki, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, ul. Hozjusza 15, 11-041 Olsztyn, Polska, anna.zellma@uwm.edu.pl, <https://orcid.org/0000-0002-3612-3454>.

and adolescents for the sacraments of Christian initiation. Respondents declared that they conduct meetings for children and youth and their parents related to preparation for the sacraments of Christian initiation. A high percentage of catechists had positive experiences related to cooperation with the pastor in the parish where they worked. The respondents also indicated the need for various forms of adult catechesis in the parish, especially evangelization meetings, biblical meetings, formation meetings, carried out in small groups. The experience of catechists in parish catechesis is a reliable source of information that can be used in the future to revitalize and improve parish catechesis.

Słowa kluczowe: katecheza, parafia, katecheci, duszpasterstwo, katecheza sakramentalna, katecheza dorosłych, katecheza parafialna.

Keywords: catechesis, parish, catechists, pastoral care, sacramental catechesis, adult catechesis, parish catechesis.

Wprowadzenie

Postępujące zmiany społeczno-kulturowe i integralnie powiązane z nimi przemiany religijności są źródłem różnych trudności oraz kryzysów w obszarze działalności edukacyjnej, wychowawczej i katechetycznej Kościoła w Polsce. Przyczyniają się m.in. do rezygnacji dzieci i młodzieży z udziału w szkolnych lekcjach religii oraz z praktyk religijnych. Rodzą wyzwania duszpasterskie. Pobudzają do refleksji i poszukiwania „nowych dróg” głoszenia Ewangelii. W tym kontekście niejednokrotnie zwraca się uwagę na znaczenie aktywnej parafii, „wspólnoty wspólnot” (The Congregation for the Clergy, 2020, nr 7), zbudowanej na fundamencie słowa Bożego, sakramentów i miłości, zaangażowanej w nauczanie, wychowanie, żywe doświadczenie wiary, apostołstwo (Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, 2020, nr 298–299). Za ważne uznaje się działania ewangelizacyjne, katechetyczne i formacyjne parafii, uwzględniające nowe konteksty społeczne i kulturowe, w tym procesy sekularyzacyjne (Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, 2020, nr 302; Płata Ł., 2023, s. 221–237). Podkreśla się też, że parafia pozostaje uprzywilejowanym miejscem wychowania do wiary oraz wzmacniania poczucia przynależności do wspólnoty Kościoła (Kongregacja ds. Duchowieństwa, 1998, nr 178, 261; The Congregation for the Clergy, 2020, nr 27–30; Swędrowski J., 2022, s. 119–136; Wielebski T., 2023, s. 99–113). Katechetyczny charakter – w jego szerokim rozumieniu – oprócz głoszenia homilii w czasie sprawowania Eucharystii – mają również różne grupy, ruchy, stowarzyszenia, które umożliwiają pogłębioną i integralną formację o charakterze ludzkim, religijnym, apostołskim. Do nich zalicza się m.in. ewangelizacyjne, biblijne, modlitewne, liturgiczne, sakramentalne czy ogólnie – eklezjalne formy wychowania

w wierze dzieci, młodzieży, dorosłych (Kongregacja ds. Duchowieństwa, 1998, nr 261–262). Inicjatywy te, zgodnie z wytycznymi katechetycznymi, wymagają powiązania z systematyczną, uporządkowaną, pogłębioną formacją wiary, która ma charakter integralnego wtajemniczenia chrześcijańskiego zapoczątkowanego przez chrzest (Kongregacja ds. Duchowieństwa, 1998, nr 67–68; Konferencja Episkopatu Polski, 2001, nr 18, 20). Nie są zatem tylko okolicznościowymi lub okazjonalnymi inicjatywami (Kongregacja ds. Duchowieństwa, 1998, nr 68). Zakładają wspieranie dzieci, młodzieży i dorosłych w autentycznym spotkaniu z Chrystusem, nawiązaniu z Nim osobowej relacji, odkrywaniu swojego miejsca we wspólnocie Kościoła (Kongregacja ds. Duchowieństwa, 1998, nr 67). Z tym wiąże się wychowanie do poznania treści wiary i do życia wiarą w taki sposób, by cały człowiek, w swoich najgłębszych doświadczeniach, czuł się ożywiany przez słowo Boże (Kongregacja ds. Duchowieństwa, 1998, nr 67–68). Realizacji tak określonych celów służy prowadzenie do poznania wiary, wspieranie w rozumieniu i doświadczaniu sprawowania liturgii, formowanie do życia w Chrystusie, uczenie modlitwy, wprowadzenie do życia wspólnotowego, czyli realizacja podstawowych zadań katechezy (Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, 2020, nr 79–89; Konferencja Episkopatu Polski, 2001, nr 24–29; Kongregacja ds. Duchowieństwa, 1998, nr 67–69). Zadania te mają nie tylko wymiar poznawczy, ale także wychowawczy. Co więcej, wiążą się wprost z wtajemniczeniem chrześcijańskim (Kongregacja ds. Duchowieństwa, 1998, nr 67–69). Stąd też najbardziej charakterystyczne dla katechezy parafialnej jest przygotowanie dzieci, młodzieży i dorosłych do sakramentów (Konferencja Episkopatu Polski, 2018, s. 30–32, 45, 49–50, 57–58, 80–81, 92–93; Konferencja Episkopatu Polski 2001, nr 107). Jednak działalność katechetyczna parafii nie ogranicza się tylko do tego rodzaju form katechezy, często określanej terminem „katecheza sakramentalna” (Kostorz J., 2022, 313–317; Zając M., 2016). Potrzebne są przy tym nowe impulsy ewangelizacyjne i katechetyczne. W celu odnowy katechezy w parafii za ważną uznaje się przede wszystkim otwartość na działanie Ducha Świętego (The Congregation for the Clergy, 2020, nr 29; Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, 2020, nr 298–303). Dostrzega się też potrzebę doświadczenia wspólnoty osób, które mają żywe doświadczenie spotkania i bycia w relacji ze zmartwychwstałym Chrystusem. Jednocześnie za ważne uznaje się takie elementy, jak: otwartość na życiowe doświadczenia innych, wychodzenie na peryferie terenu parafii, aktywne słuchanie głosu innych oraz wchodzenie w dialog z innymi (Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, 2020, nr 298–303).

Wielokrotnie w dokumentach Kościoła i w literaturze przedmiotu podkreśla się potrzebę korelacji nauczania religii z katechezą w parafii (Kon-

gregacja ds. Duchowieństwa, 1998, nr 73–75; Kostorz J., 2022, s. 313–317; Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, 2020, 313–318; Zellma A., Czupryński W.W., 2020, s. 87–107). Słusznie przypomina się, że wszystkie propozycje formacyjne w parafii powinny być inspirowane katechumenatem (Buchta R., 2017; Czupryński W., 2014, s. 147–161; Kostorz J., 2022, s. 87–103). Za ważne uznaje się całościowe programy formacji katechetycznej oferowanej młodzieży i dorosłym, które pozwalają przyjąć kerigmat i wcielić go w życie (Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, 2020, nr 303; Simiński Ł., 2019, s. 433–446). Nieodłącznym elementem tak określonych aktywności pastoralnych jest nawrócenie misyjne wspólnoty parafialnej oraz powiązanie różnych form katechezy parafialnej z innymi działaniami duszpasterskimi, które mają na celu przybliżanie współczesnemu człowiekowi Ewangelii przez głoszenie wiary i celebrowanie sakramentów (The Congregation for the Clergy, 2020, nr 7; Wielebski T., 2020, s. 103–109). Chodzi tu m.in. o zmianę mentalności katechetów w podejściu do działalności duszpasterskiej, rezygnację z przestarzałych struktur katechezy parafialnej, które nie są pomocne w ewangelizacji i przekazywaniu wiary, akcent na ewangelizację, która prowadzi do spotkania i żywej relacji z Chrystusem oraz z braćmi i siostrami w wierze czy też o nowe formy kreatywnego zaangażowania dzieci, młodzieży i dorosłych w parafii, gdzie znajdują oni odpowiedź na swoje pytania i zaspokoją potrzeby duchowe (Papież Franciszek, 2013, nr 15, 20, 25, 28–29, 32; Płata Ł., 2023, s. 221–237; Polak M., 2011, s. 25–39; Swędrowski J., 2022, s. 119–136; Święs K., 2023, s. 61–78). Wymaga to ciągłego rozeznawania potrzeb wiernych warunkowanych zmianami społecznymi, kulturowymi i religijnymi, w tym mobilnością i obecnością w przestrzeni wirtualnej (The Congregation for the Clergy, 2020, nr 11). „Potrzebny jest odnowiony dynamizm, który pozwoliłby na nowo odkryć powołanie każdego ochrzczonego do bycia uczniem Jezusa i misjonarzem Ewangelii” (The Congregation for the Clergy, 2020, nr 11). W tym kontekście zauważa się, że „parafia jest wezwana do szukania innych sposobów bliskości niż zwykle działania” (The Congregation for the Clergy, 2020, nr 14; Czupryński W., 2021, s. 105–118; Wielebski T., 2023, s. 99–113).

Mając powyższe na uwadze, głównym celem analiz podjętych w niniejszym opracowaniu jest odpowiedź na pytania: jaki jest stan aktualny katechezy parafialnej w Polsce i jakie są wyzwania w tym zakresie? Podstawowa hipoteza badawcza brzmi: katecheza parafialna w Polsce nie obejmuje wszystkich jej form, koncentruje się bowiem wokół katechezy sakramentalnej; zdecydowana większość katechetów angażuje się w parafii w różne formy katechezy przygotowującej dzieci i młodzież do sakramentów inicjacji chrześcijańskiej. Została ona sformułowana na podstawie

dotychczasowych badań, realizowanych przez polskich katechetów (Kostorz J., 2022, s. 313–317; Misiaszek K., 2021, s. 87–103; Zając M., 2016; Zellma A., Czupryński W.W., 2020, s. 87–107).

Metodologia badań własnych

Poznawczo interesujące i społecznie potrzebne wydało się przeprowadzenie badań socjologicznych wśród katechetów². Celem tych badań było poznanie opinii wybranej grupy respondentów na temat realizacji katechezy w parafii. W anonimowej ankiecie katecheci z różnych diecezji w Polsce odpowiadali na pytania związane z działalnością katechetyczną z udziałem dzieci, młodzieży i dorosłych.

Biorąc pod uwagę cel badań, postawiono następujące pytania badawcze:

1. W jaki sposób katecheci angażują się w duszpasterstwo katechetyczne w parafii?
2. Ile czasu tygodniowo ankietowani angażują się w katechezę parafialną?
3. W jakich okolicznościach katecheci spotykają się z rodzicami katechizowanych uczniów i jakie podejmują tematy?

² Określenie to – zgodnie z dokumentami katechetycznymi Kościoła, literaturą katechetyczną i prawem oświatowym – wskazuje na „urzędowego” nauczyciela, wychowawcę i świadka wiary, mającego odpowiednie kwalifikacje teologiczne i pedagogiczne, który – na mocy misji kanonicznej otrzymanej od wspólnoty Kościoła – podejmuje pracę dydaktyczną, wychowawczą i ewangelizacyjną w środowisku szkolnym oraz wspiera uczniów w intelektualnym przygotowaniu do katechezy inicjacyjnej, prowadzonej w parafii. Pod względem formalnym aktywność zawodowa katechety wiąże się bezpośrednio nie tylko ze środowiskiem szkolnym (nauczaniem religii w szkole), ale także z różnymi formami posługi katechetycznej w parafii. Co ważne, w warunkach polskich nauczyciel religii w szkole podlega dwóm podmiotom: władzy szkolnej i kościelnej. Stąd też powszechnie jest on utożsamiany z katechetą. Jako osoba zatrudniona w szkole na podstawie misji kanonicznej, nauczyciel religii wypełnia zadania powierzone mu przez wspólnotę Kościoła, bezpośrednio związane z misją głoszenia słowa Bożego. Obejmują one m.in.: nauczanie pełnej doktryny chrześcijańskiej, prowadzenie uczniów do osobowego spotkania z Chrystusem, poznawania Go i nawiązywania z Nim więzi przyjaźni, animowanie w uczniach procesu rozwoju wiary oraz niesienie im wychowawczej, duchowej i terapeutycznej pomocy. W tym katalogu zadań zawiera się również wspieranie uczniów w rozwoju ludzkim oraz dawanie świadectwa życia chrześcijańskiego. Oprócz przysługujących praw i obowiązków w szkole, nauczyciel religii zobowiązany jest do realizacji planu duszpasterskiego parafii i diecezji. W swojej aktywności zawodowej nie może zatem ograniczać się jedynie do realizacji zadań dydaktycznych i wychowawczych w szkole. Jego praca w środowisku szkolnym i parafialnym winna wzajemnie się uzupełniać. W związku z tym, już na poziomie językowym wskazuje się na powiązanie aktywności pedagogicznej nauczyciela religii z jego działalnością katechetyczną w parafii (Konferencja Episkopatu Polski, 2001, nr 82–91; Kongregacja ds. Duchowieństwa, 1998, nr 29–30, 63–68, 219–221, 253–254, 256–258, 261–264; Matysek K., 2022, s. 215–218; Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, 2020, nr 55–89, 293–303, 311–318, 396–398; Szymczak W., Adameczyk T., 2022, s. 129–131; Zellma A., 2013, s. 17–18; Zellma A., Buchta R., Cichosz W., 2022, s. 223–225; Zellma A., 2024, s. 256–267).

4. Czy za pracę katechetyczną w parafii respondenci otrzymują dodatkowe wynagrodzenie?

5. Czy ankietowani mają poczucie, że proboszcz, przydzielając im zadania katechetyczne w parafii, uwzględnia ich sytuację rodzinną i egzystencjalną?

6. Jakie są opinie ankietowanych na temat katechezy dla dorosłych w parafii?

W celu weryfikacji problemów badawczych zastosowano metodę sondażu diagnostycznego. We współpracy z Instytutem Statystyki Kościoła Katolickiego w Polsce i Wydziałem Teologicznym Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie przygotowano narzędzie badawcze w postaci kwestionariusza ankiety elektronicznej, który zawierał oryginalne pytania skonstruowane na potrzeby realizowanego projektu. Narzędzie badawcze zostało zweryfikowane w czasie badań pilotażowych. Po wprowadzeniu korekty opracowanego kwestionariusza ankiety najpierw umieszczono go w Internecie, a następnie wygenerowany został link do pytań i rozesłany do wszystkich katechetów w Polsce za pomocą poczty internetowej, za pośrednictwem dyrektorów referatów/wydziałów katechetycznych kurii diecezjalnych. Tym samym był to celowy dobór próby badawczej.

Badania przeprowadzone zostały od 12 października do 22 listopada 2022 r. Kwestionariusz ankiety w wersji elektronicznej respondenci wypełniali samodzielnie (technika CAWI – Computer Assisted Web Interview). Zastosowana technika CAWI charakteryzuje się wieloma zaletami, m.in. krótszym czasem potrzebnym na przeprowadzenie badania, dostępem do wielu respondentów, zniwelowanym ryzykiem popełnienia błędu przez ankietowanych, pełną anonimowością badanych, brakiem potrzeby kodowania wyników. Co ważne, respondenci wypełniając ankietę internetową, mają więcej czasu na przemyślenie odpowiedzi (Zellma A., 2019, s. 213–224). Jednak oprócz tych zalet, technika CAWI ma również wady. Należy do nich np. niebezpieczeństwo udzielania powierzchownych odpowiedzi, co jest związane z faktem, iż ankiet online może powodować mniejsze zaangażowanie respondentów (Zellma A., 2019, s. 213–224). W celu eliminacji wad techniki CAWI zamieszczono szczegółową instrukcję do ankiety i precyzyjne pytania. Zastosowano również odpowiednie oprogramowanie monitorujące udzielanie odpowiedzi.

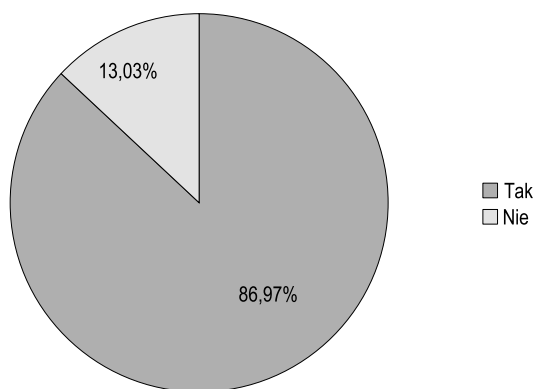
Analiza zgromadzonego materiału badawczego miała charakter ilościowy. Prezentacja wyników badań własnych obejmuje zagadnienia z ankiety dla katechetów. Zebrane dane zostały zestawione ze sobą i przeanalizowane pod kątem przedstawienia stanu aktualnego katechezy parafialnej i wyzwań z nią związanych.

Grupa badawcza

W badaniu ankietowym wzięło udział 985 katechetów z różnych diecezji w Polsce (762 osoby świeckie; 91 sióstr zakonnych; 132 księży). Wszystkie wyniki zostały włączone do analizy statystycznej. Wśród respondentów dominowały kobiety (74,62%). Mężczyźni stanowili 25,28% ogółu respondentów. Ponad połowa badanych (54,11%) pełniła posługę katechetyczną powyżej 20 lat; 23,11% miała staż pracy katechetycznej do 10 lat, a 22,64% między 10 a 20 lat. Najwięcej katechetów mieszkało w miastach: od 20 do 100 tys. mieszkańców (23,25%), powyżej 100 tys. mieszkańców (22,94%) i do 20 tys. (17,46%). Zdecydowanie mniej badanych (36,24%) deklarowało, że mieszka na wsi. Natomiast 42,65% respondentów czuło się katechetą i nauczycielem religii, 30,05% skłaniało się bardziej do bycia katechetą, 12,69% czuło się tylko katechetą, 10,96% bardziej odczuwało bycie nauczycielem religii niż katechetą, a 3,65% czuło się tylko nauczycielem religii.

Wyniki

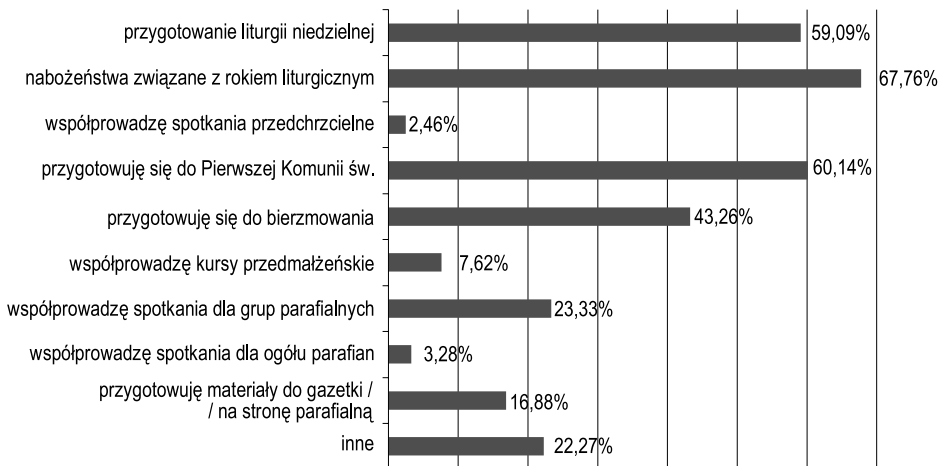
W ramach przeprowadzonych badań zapytano najpierw katechetów o to, czy w ciągu ostatnich pięciu lat angażowali się w duszpasterstwo w parafii. Otrzymane wyniki ujęto na wykresie 1.

Wykres 1. Zaangażowanie w ciągu ostatnich pięciu lat w duszpasterstwo w parafii
Źródło: opracowanie własne.

Badania wykazały, że zdecydowana większość respondentów w ciągu ostatnich pięciu lat angażowała się w duszpasterstwo w parafii (86,97%). Odmienne stanowisko deklarowało 13,03% respondentów.

Ankietowani w kolejnym pytaniu zostali poproszeni o wskazanie, w jaki sposób najczęściej angażują się w duszpasterstwo w parafii. Otrzymane wyniki zamieszczono na wykresie 2.

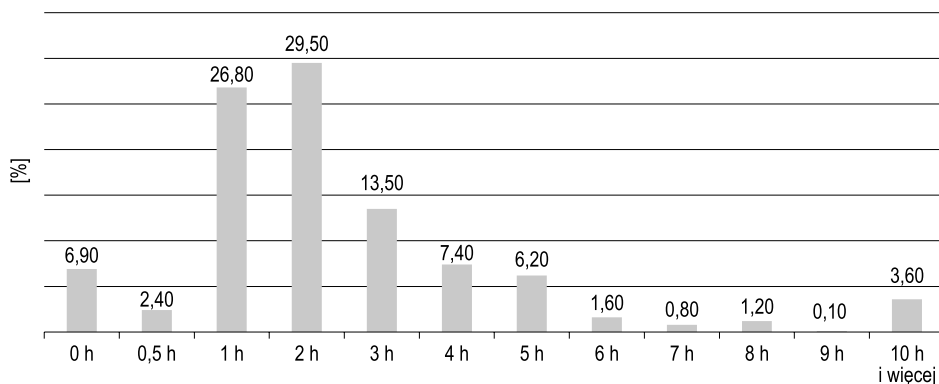

Wykres 2. Sposób zaangażowania katechetów w duszpasterstwo parafialne w ciągu ostatnich pięciu lat (% nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli wskazać więcej niż jeden wariant odpowiedzi)

Źródło: opracowanie własne.

Szczegółowa analiza danych pozwala zauważyć, że katecheci w parafii najczęściej angażowali się w nabożeństwa związane z rokiem liturgicznym (67,76%), przygotowanie do Pierwszej Komunii świętej (60,14%), przygotowanie liturgii niedzielnej (59,09), przygotowanie do bierzmowania (43,26%). Współprowadzili również spotkania dla grup parafialnych (23,33%), przygotowali materiały do gazetki parafialnej lub na stronę parafialną (16,88%), współprowadzili kursy przedmażeńskie (7,62%) i spotkania formacyjne (katechezy) dla ogółu parafian (3,28%). Nieco mniej katechetów (2,46%) współprowadziło spotkania przedchrzcielne. Byli też respondenci (22,27%), którzy wybierając kategorię „inne”, wskazali na zróżnicowane działania formacyjne, liturgiczne, wychowawcze, opiekuńcze, organizacyjne (np. scholę, chór, wycieczki, pielgrzymki, rekolekcje, poradnictwo rodzinne, Liturgiczną Służbę Ołtarza, festyny, jasełka, spotkania oazowe, wolontariat, Dobrej Wiary, grupę Dzieci Maryi, udział w synodzie diecezjalnym czy też w pracach grupy synodalnej, radę parafialną, prowadzenie kancelarii parafialnej).

W przeprowadzonych badaniach za ważną uznano również odpowiedź na pytanie: Ile średnio godzin w tygodniu jesteś angażowany/a w duszpasterstwo parafialne? Zabrane dane zaprezentowano na wykresie 3.

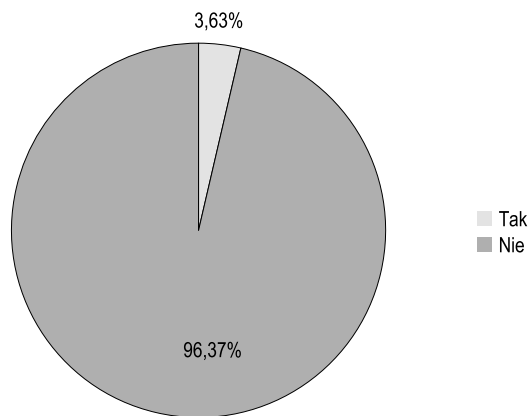

Wykres 3. Czas zaangażowania w duszpasterstwo parafialne w tygodniu

Źródło: opracowanie własne.

Katecheci biorący udział w badaniu podawali różny czas zaangażowania w duszpasterstwo parafialne w tygodniu. Średnio ich aktywność w parafii oscylowała od 0,5 godziny (2,40%) do 10 godzin i więcej (3,60%). Najczęściej respondenci podawali dwie godziny (29,50%) i jedną godzinę (26,80%). Nieco mniej katechetów, bo 13,50% wskazało na trzy godziny, 7,40% na cztery godziny, a 6,20% na pięć godzin. Pozostałe deklaracje dotyczyły sześciu godzin (1,60%), siedmiu godzin (0,80%), ośmiu godzin (1,20%) i dziewięciu godzin (0,10%). Były też osoby (6,90%), które deklarowały, że nie angażują się w duszpasterstwo parafialne.

W prowadzonych badaniach zwrócono również uwagę na dodatkowe wynagrodzenie katechetów za pracę katechetyczną w parafii. Dlatego poproszono respondentów o ustosunkowanie się do tej kwestii. Uzyskane wyniki zamieszczono na wykresie 4.

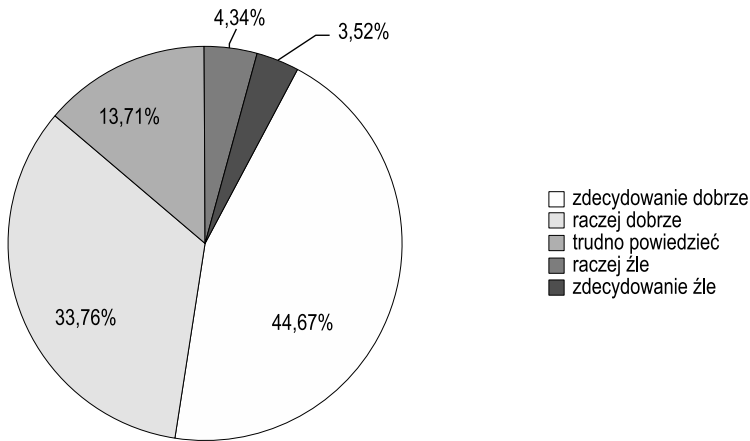

Wykres 4. Wynagrodzenie za pracę katechetyczną w parafii

Źródło: opracowanie własne.

Zdecydowana większość katechetów (96,37%) nie otrzymywała dodatkowego wynagrodzenia za pracę katechetyczną w parafii. Tylko 3,63% takie wynagrodzenie otrzymywało.

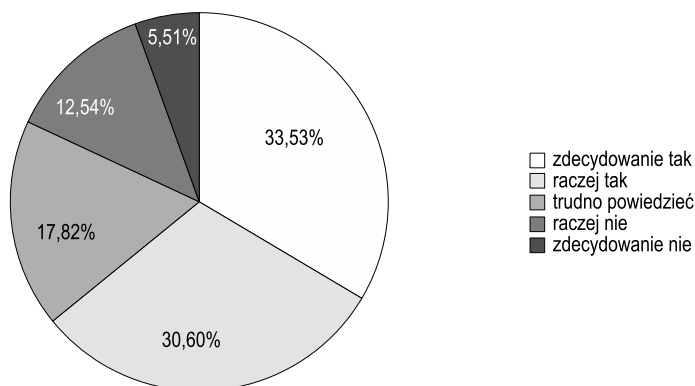
Kolejne pytanie dotyczyło oceny współpracy z proboszczem parafii, w której ankietowani katecheci posługiwali. Zebrane dane zawarto na wykresie 5.

Wykres 5. Ocena współpracy z proboszczem

Źródło: opracowanie własne.

Katecheci w zdecydowanej większości pozytywnie oceniali współpracę z proboszczem parafii, w której posługiwali („zdecydowanie dobrze” – 44,67%; „raczej dobrze” – 33,76%). Nieco mniej respondentów (13,71%) przyznało, że „trudno powiedzieć”. Z kolei 4,34% – „raczej źle”, a 3,52% – „źle” oceniło współpracę z proboszczem parafii. Oznacza to, że w grupie badanych katechetów przeważały osoby, które miały pozytywne doświadczenia związane z analizowaną kwestią. Do podobnych wniosków prowadzi również analiza odpowiedzi na pytanie: Czy masz poczucie, że proboszcz, przydzielając Ci zadania, uwzględni Twoją sytuację rodzinną i egzystencjalną? Uzyskane wyniki przedstawiono na wykresie 6.

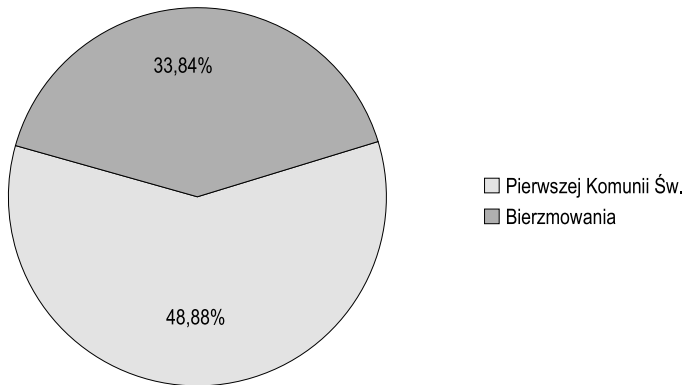

Wykres 6. Poczucie, że proboszcz, przydzielając zadania, uwzględni sytuację rodzinną i egzystencjalną katechety

Źródło: opracowanie własne.

Ponad połowa badanych miała poczucie, że proboszcz, przydzielając jej zadania w parafii uwzględni jej sytuację rodzinną i egzystencjalną („zdecydowanie tak” – 33,53%; „raczej tak” – 30,60%). Wśród respondentów były osoby, które wybrały kategorię „trudno powiedzieć” (17,82%), „raczej nie” (12,54%), „nie” (5,51%). Na tej podstawie można wnioskować o zróżnicowanych doświadczeniach katechetów związanych ze współpracą z proboszczem. Przeważają przy tym pozytywne opinie, co wydaje się kluczowe dla jakości współpracy katechetów z proboszczami.

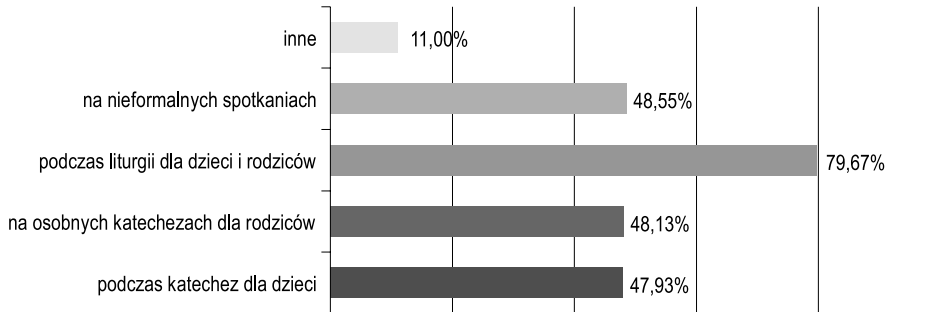
Zgłębiając tematykę katechezy parafialnej, zapytano respondentów czy w ciągu ostatnich pięciu lat prowadzili spotkania dla rodziców dzieci/młodzieży przygotowujących się do Pierwszej Komunii świętej/sakramentu bierzmowania. Uzyskane wyniki zamieszczono na wykresie 7. Korelowały one z odpowiedziami dotyczącymi szkoły, w której pracowali ankietowani. I tak 48,89% katechetów prowadziło spotkania dla rodziców dzieci przygotowujących się do Pierwszej Komunii świętej. Ponad połowa ankietowanych deklaruje, że w ciągu ostatnich pięciu lat nie prowadziła spotkań dla rodziców dzieci przygotowujących się do sakramentu Pierwszej Komunii świętej (51,11%). W tej grupie były osoby, które pracowały z młodzieżą i dlatego wskazały one na organizowanie spotkań z rodzicami uczniów przygotowujących się do sakramentu bierzmowania (33,84%). W tym kontekście na uwagę zasługują stwierdzenia 17,28% katechetów, którzy deklaruje, że w ciągu ostatnich pięciu lat nie prowadzili żadnych spotkań katechetycznych dla dzieci i młodzieży przygotowujących się do sakramentu Pierwszej Komunii świętej i bierzmowania. W tej grupie były osoby pracujące z młodzieżą szkół ponadpodstawowych. Uzasadnione zatem są takie deklaracje.

Wykres 7. Spotkania z rodzicami dzieci/młodzieży

Źródło: opracowanie własne.

Interesujące okazały się odpowiedzi ankietowanych dotyczące szczegółowych kwestii związanych ze spotkaniami z rodzicami dzieci i młodzieży. Zwrócono przy tym uwagę nie tylko na formy organizacyjne, ale także na podejmowane tematy. Uzyskane wyniki zostały kolejno przedstawione na wykresach 8, 9, 10 i 11.

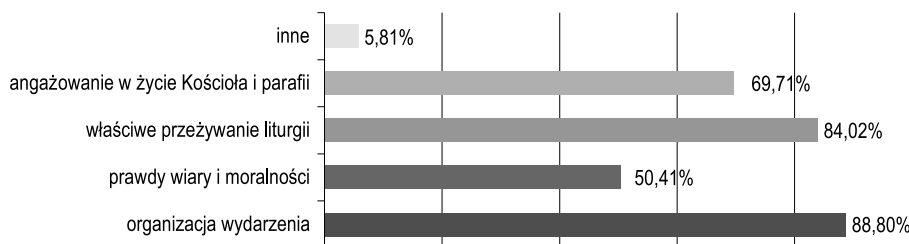

Wykres 8. Okoliczności spotkań z rodzicami dzieci przygotowujących się do Pierwszej Komunii świętej (% nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli wskazać więcej niż jeden wariant odpowiedzi)

Źródło: opracowanie własne.

Z danych zamieszczonych na wykresie 8 wynika, że katecheci spotykali się z rodzicami dzieci przygotowujących się do Pierwszej Komunii świętej podczas liturgii dla dzieci i rodziców (79,67%), na nieformalnych spotkaniach (48,55%), na osobnych katechezach dla rodziców (48,13%), podczas katechez dla dzieci (47,93%) i w innych okolicznościach np. podczas wywiadówki, na zebraniach organizowanych przez proboszcza, w czasie prób przed Pierwszą Komunią świętą, na dniach otwartych w szkole, podczas nabożeństw (11%).

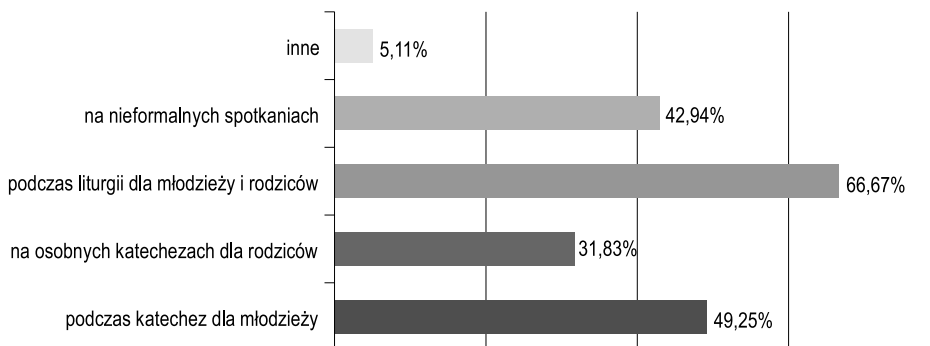
Studia Warmińskie 61 (2024)

Wykres 9. Tematy rozmów z rodzicami dzieci przygotowujących się do Pierwszej Komunii świętej (% nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli wskazać więcej niż jeden wariant odpowiedzi)

Źródło: opracowanie własne.

Co ważne, podczas spotkań z rodzicami dzieci przygotowujących się do Pierwszej Komunii świętej katecheci podejmowali różne tematy. Zebrane na ten temat dane zostały zamieszczone na wykresie 9. Najczęściej katecheci rozmawiali o organizacji wydarzenia (88,80%), właściwym przeżywaniu liturgii (84,02%), zaangażowaniu w życie Kościoła i parafii (69,71%), prawdach wiary i moralności (50,41%) oraz innych tematach, np. przygotowaniu do sakramentu pokuty i pojednania, wychowaniu religijnym, przekazywaniu wiary, świadectwie rodziców (5,81%).

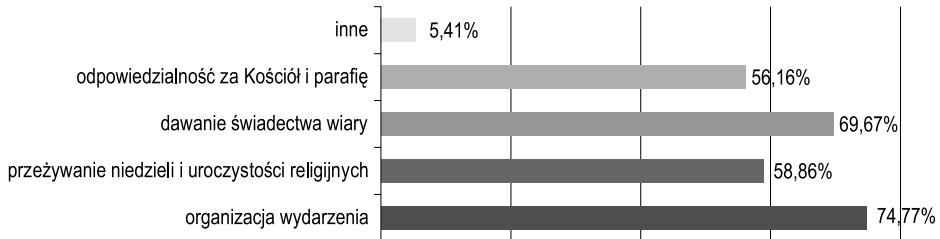

Wykres 10. Okoliczności spotkań z rodzicami młodzieży przygotowującej się do sakramentu bierzmowania (% nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli wskazać więcej niż jeden wariant odpowiedzi)

Źródło: opracowanie własne.

Z danych zamieszczonych na wykresie 10 wynika, że katecheci, którzy pracowali z młodzieżą przygotowującą się do sakramentu bierzmowania, również nawiązywali kontakt z rodzicami w różnych okolicznościach. Najczęściej spotykali się podczas liturgii dla młodzieży i rodziców (66,67%). Okazją do spotkania z rodzicami były również katechezy dla młodzieży (49,25%). Respondenci wskazywali też na nieformalne spotkania (42,94%)

i osobne katechezy dla rodziców (31,83%). Nieliczni deklarowali, że spotykają się z rodzicami w innych formach, np. prowadząc rozmowę telefoniczną, podczas egzaminu przed bierzmowaniem, w czasie warsztatów dla rodziców i młodzieży (5,11%).

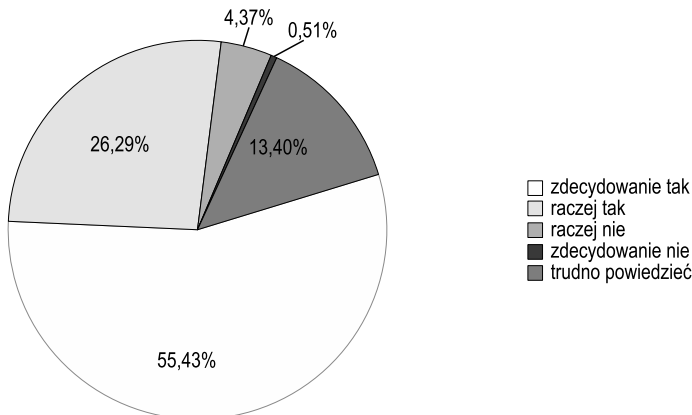

Wykres 11. Tematy rozmów z rodzicami młodzieży przygotowującej się do sakramentu bierzmowania (% nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli wskazać więcej niż jeden wariant odpowiedzi)

Źródło: opracowanie własne.

Katecheci w czasie spotkań z rodzicami młodzieży przygotowującej się do sakramentu bierzmowania podejmowali różne tematy (wykres 11). Najczęściej rozmawiali na temat organizacji wydarzenia (74,77%), dawania świadectwa wiary (69,67%), przeżywania niedzieli i uroczystości religijnych (58,86%), odpowiedzialności za Kościół i parafię (56,16%). Ankietowani podejmowali też inne tematy (5,11%), dotyczące np. rekolekcji, modlitwy rodziców za dzieci, trudnych problemów wychowawczych.

Ciekawe okazały się opinie ankietowanych na temat katechezy dorosłych. Zaprezentowano je na wykresie 12 i 13. Najpierw ankietowani odpowiadali na pytanie: Czy, według Ciebie, w Twojej parafii potrzebna jest katecheza dorosłych? (wykres 12).

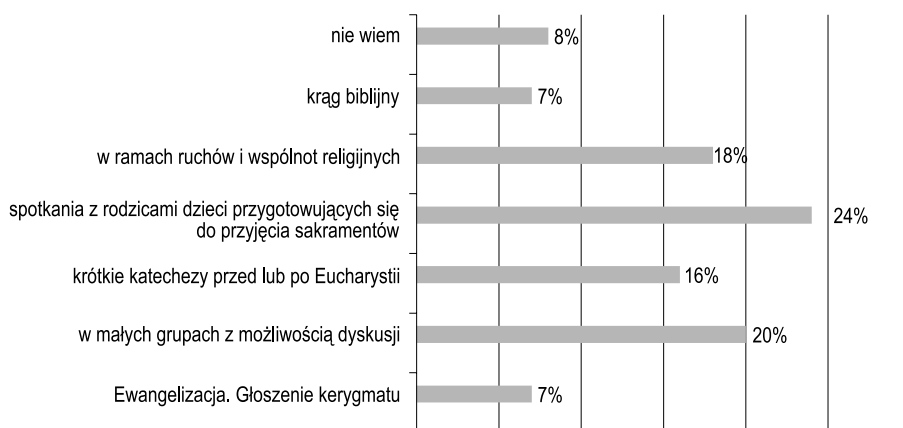

Wykres 12. Katechezy dorosłych w parafii

Źródło: opracowanie własne.

Zdecydowana większość katechetów uważała, że w ich parafii potrzebna jest katecheza dla dorosłych („zdecydowanie tak” – 55,43%; „raczej tak” – 26,29%). Wśród respondentów kategorię „trudno powiedzieć” wybrało 13,40%. Pozostałe negatywne odpowiedzi uzyskały zdecydowanie mniejszy wskaźnik procentowy. Natomiast 4,37% katechetów raczej nie widziało potrzeby organizowania w ich parafii katechezy dla dorosłych, a 0,51% wybrało kategorię „zdecydowanie nie”.

W kolejnym, otwartym pytaniu ankietowani zostali poproszeni o wskazanie form katechezy dorosłych, które należałoby wprowadzić w parafii. Wszystkie propozycje skategoryzowano i zawarto na wykresie 13.

Wykres 13. Formy katechezy dorosłych

Źródło: opracowanie własne.

Zdaniem respondentów katecheza dla dorosłych w parafii powinna być organizowana w ramach spotkania z rodzicami dzieci przygotowujących się do sakramentów (24%), w małych grupach z możliwością dyskusji (20%), w ramach ruchów i wspólnot religijnych (18%), w formie krótkich katechez przed lub po Eucharystii (16%) czy też kręgu biblijnego (7%). Część katechetów (15%) wskazała na potrzebę ewangelizacji (głoszenia kerygmatu). Natomiast 8% uczestników badań ankietowych przyznało, że nie wie w jaki sposób powinna wyglądać taka katecheza.

Wnioski

Zaprezentowane wyniki badań są pewnym wycinkiem rzeczywistości związanej z katechezą parafialną. Wydaje się, że nie odbiegają w sposób znaczący od innych analiz dotyczących tej problematyki (por. np. Zajac M.,

2016). Przeprowadzone badania dowiodły, że zdecydowana większość respondentów angażowała się w katechezę parafialną. Ich aktywność katechetyczna koncentrowała się głównie wokół przygotowania dzieci i młodzieży do sakramentów inicjacji chrześcijańskiej. Sporadycznie katecheci angażowali się w inne formy katechezy parafialnej z udziałem dzieci, młodzieży i dorosłych. Tym samym potwierdziła się opisana we wprowadzeniu hipoteza badawcza. Wyniki przeprowadzonych badań wskazują na wyraźne braki w realizacji różnych form katechezy parafialnej. Badania wykazały, że katecheza parafialna w jej integralnym rozumieniu należy w Polsce do rzadkości, co winno skłaniać do refleksji oraz poszukiwania i wdrażania nowych rozwiązań duszpasterskich.

Co ważne, respondenci deklarowali zróżnicowanie w kwestii czasu poświęconego na posługę katechetyczną w parafii. Dostrzegali też potrzebę kontaktów z rodzicami, zwłaszcza w związku z przygotowaniem uczniów do sakramentów inicjacji chrześcijańskiej. Konsekwentnie wskazywali na różne formy spotkań z rodzicami, podczas których podejmowane są nie tylko na kwestie organizacyjne i edukacyjne, ale także wychowawcze i formacyjne. Takie podejście do katechezy parafialnej koresponduje z założeniami teoretycznymi, w tym z wytycznymi zawartymi w dokumentach Kościoła i literaturze przedmiotu. Pomija jednak kluczowe formy zaangażowania w katechezę parafialną, w tym w katechezę z udziałem rodziców. Co więcej, świadczy o bardzo tradycyjnym i wąskim podejściu do katechizacji.

Na podstawie uzyskanych danych można wnioskować, że ankietowani dostrzegali potrzebę korelacji działań dydaktycznych i wychowawczych podejmowanych w szkole z katechezą parafialną. Sami jednak sporadycznie angażowali się w inne niż katecheza sakramentalna, formy duszpasterstwa w parafii.

Na szczególną uwagę zasługuje pozytywna współpraca respondentów z proboszczem parafii, w której pracowali. Zdecydowana większość katechetów deklarowała, że proboszcz, przydzielając zadania, uwzględnia ich sytuację rodzinną i egzystencjalną. Wydaje się, że ta kwestia w praktyce odgrywa ważną rolę. Może przyczyniać się budowania braterskich relacji i współpracy opartej na otwartości, dialogu, zaufaniu.

Analiza uzyskanego materiału badawczego pozwoliła również na ukazanie wyzwań katechetycznych w parafii. Dotyczą one katechezy dorosłych. Zdecydowana większość respondentów dostrzegała potrzebę organizacji katechezy z aktywnym udziałem dorosłych. Ich propozycje nawiązują do form opisanych w dokumentach Kościoła i literaturze przedmiotu. Nie odbiegają od dotychczasowej praktyki duszpasterskiej w Polsce. Respondenci proponowali m.in. spotkania z rodzicami uczniów przygotowujących się do sakramentów inicjacji chrześcijańskiej, kręgi biblijne, krótkie katechezy

przed lub po mszy św., formację dorosłych we wspólnotach i ruchach religijnych, ewangelizację.

Wyniki przeprowadzonych badań w zakresie stanu aktualnego i oczekiwania związanych z katechezą parafialną są niewątpliwie doskonałym i wiarygodnym źródłem informacji, które może być wykorzystane w przyszłości w celu ulepszenia i usprawnienia katechezy parafialnej. Należy je interpretować z uwzględnieniem kilku ograniczeń. Przede wszystkim warto pamiętać, że grupa katechetów nie była reprezentatywna, co ogranicza możliwość uogólniania formułowanych wniosków na całą populację. Badania miały charakter celowy. Ponadto, wszystkie analizowane dane oparto na deklaracjach respondentów. Badając w przyszłości kwestie związane z katechezą parafialną, warto sięgnąć także do danych pochodzących od księży proboszczów. Na uwagę zasługuje również analiza zasobów internetowych, np. parafialnych stron internetowych, serwisów społecznościowych, które dokumentują różne inicjatywy katechetyczne w parafii.

W praktyce katecheza parafialna wciąż pozostaje dużym wyzwaniem. Większą uwagę należy zwrócić na współodpowiedzialność wiernych świeckich za różne formy duszpasterstwa, braterskie relacje we wspólnocie parafialnej oraz otwartość i dialog. Pomocne mogą okazać się dobre praktyki promowane, np. w ramach konkursu „Aktywna Parafia”. Warto również dzielić się doświadczeniem w zakresie podejmowania nowych inicjatyw ewangelizacyjnych i katechetycznych w parafii, przy jednoczesnym wsłuchiwaniu się w potrzeby i oczekiwania wiernych świeckich. Co więcej, w permanentnej formacji katechetów nieustannie należy powracać do tej problematyki, wspierając i motywując katechetów do większego zaangażowania w korelację działań dydaktyczno-wychowawczych w szkole z różnymi formami ewangelizacji, duszpasterstwa i katechezy parafialnej. W związku z tym zasadne wydają się dalsze, pogłębione badania, których wyniki będą przekładały się na lepszą jakość działalności duszpasterskiej w parafii.

BIBLIOGRAFIA

- Buchta Roman, 2017, *Mistagogia w polskiej refleksji i praktyce katechetyczno-duszpasterskiej po II Soborze Watykańskim*, Księgarnia św. Jacka, Katowice.
- Czupryński Wojśław, 2014, *Od akcji duszpasterskich do stałej formacji uczniów Jezusa*, Studia Katechetyczne, nr 10, s. 147–161.
- Czupryński Wojśław, 2021, *Rok Rodziny inspiracją dla katechezy parafialnej*, Roczniki Teologiczne, t. 68, z. 11, s. 105–118.
- Konferencja Episkopatu Polski, 2001, *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce*, WAM, Kraków.
- Konferencja Episkopatu Polski, 2018, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, Edycja św. Pawła, Częstochowa.

- Kongregacja ds. Duchowieństwa, 1998, *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, Pallottinum, Poznań.
- Kostorz Jerzy, *Katecheza parafialna*, w: Jan Kochel, Jerzy Kostorz (red.), *Leksykon katechetyczny*, Jedność, Kielce, s. 313–317.
- Matysek Krzysztof, *Katechetyczny wymiar nauczania religii w szkole*, w: Jan Kochel, Jerzy Kostorz (red.), *Leksykon katechetyczny*, Jedność, Kielce, s. 215–218.
- Misiażek Kazimierz, 2021, *Katecheza w funkcji budowania Kościoła według ks. Franciszka Blachnickiego*, Studia Pastoralne, nr 17, s. 87–103.
- Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, 2020, *Dyrektorium o katechizacji*, Jedność, Kielce.
- Papież Franciszek, 2013, *Adhortacja apostolska o głoszeniu Ewangelii w dzisiejszym świecie „Evangelii gaudium”*, Wydawnictwo M, Kraków 2013.
- Plata Łukasz, 2023, *Narzędzia nowej ewangelizacji Kościoła w Polsce*, Studia Warmińskie, t. 60, s. 221–237, DOI: 10.31648/sw.8765.
- Polak Mieczysław, 2011, *Duszpasterskie nawrócenie jako wyraz nowej ewangelizacji w warunkach rozwiniętego modernizmu*, Teologia Praktyczna, t. 12, s. 25–39.
- Simiński Łukasz, 2019, *Katecheza odpowiedzią na niebezpieczeństwa zagrażające grupom religijnym*, Studia Pelplińskie, t. 53, s. 433–446, <http://dx.doi.org/10.12775/SPLP.2019.02>.
- Swędrowski Jerzy, 2022, *Misyjne przeobrażenie Kościoła: tradycyjne i nowe funkcje parafii*, Polonia Sacra, nr 2, s. 119–136, <http://dx.doi.org/10.15633/ps.26206>.
- Szymczak Wioletta, Tomasz Adamczyk, 2022, *Młodzież w kontekstach współczesnych. Rodzina. Czas. Szkoła. Kościół i katecheza*, Wydawnictwo KUL, Lublin.
- Święs Kazimierz, 2023, *Postawy Polaków wobec Kościoła i ich pastoralne implikacje*, Zeszyty Formacji Katechetów, nr 3, s. 61–78.
- The Congregation for the Clergy, 2020, *Instruction The pastoral conversion of the Parish community in the service of the evangelising mission of the Church* (20.07.2020), <https://press.vatican.va/content/salastampa/en/bollettino/pubblico/2020/07/20/200720a.pdf> (19.07.2024).
- Wielebski Tomasz, 2020, *Omówienie Instrukcji Kongregacji ds. Duchowieństwa, Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła*, Watykan 2020, Warszawskie Studia Pastoralne, nr 3, s. 103–109.
- Wielebski Tomasz, 2023, *Kościelne uwarunkowania ewangelizacji w Polsce w kontekście parafii*, Społeczeństwo, nr 3, s. 99–113.
- Wielebski Tomasz, 2023, *Wokół instrukcji „Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła”*, Warszawskie Studia Pastoralne, nr 1, s. 7–29, <https://doi.org/10.21697/wsp.2021.1.01>.
- Zając Marian (red.), 2016, *Katecheza w parafii*, Wydawnictwo NATAN, Lublin.
- Zellma Anna, 2019, *Badania internetowe w służbie polskiej teorii i praktyki katechetycznej*, Studia Warmińskie, t. 56, s. 213–226, DOI: 10.31648/sw.2815.
- Zellma Anna, 2024, *(Re)vision of Religious Education of Children and Youth in Secularized Polish Society*, Verbum Vitae, t. 42, nr 1, s. 255–269.
- Zellma Anna, Czupryński Wojciech, 2020, *Korelacja nauczania religii z katechezą parafialną we współczesnym dyskursie polskich katechetyków*, Teologia i Człowiek, t. 49, nr 1, s. 87–107, DOI: 10.12775/TiCz.2020.005.
- Zellma Anna, Roman Buchta, Wojciech Cichosz, 2022, *The (non)transgressive character of religious education for children and young people in Polish schools*, British Journal of Religious Education, nr 3, s. 223–237, <https://doi.org/10.1080/01416200.2021.1887082>.